

- **Sun'iy intellekt (AI):** O'quvchilarning ehtiyojlarini tahlil qilish va moslashtirilgan ijodiy strategiyalarni ishlab chiqish.
- **Xalqaro hamkorlik:** Xorijiy ta'lim tizimlaridagi ilg'or ijodiy tajribalarni mahalliy sharoitlarga moslashtirish^[25].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yildagi PQ-4860-son qarori maxsus ta'lim sohasida zamonaviy yondashuvlarni joriy etishni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa pedagogik ijodkorlikning samarasini oshiradi^[26].

Xulosa

Pedagogik ijodkorlik intellektual nuqsonli bolalarni o'qitishda muhim kompetensiya sifatida pedagoglarning professional samaradorligini oshiradi. Individuallik, moslashuvchanlik, ilmiy asoslanganlik, hamkorlik va refleksivlik kabi tamoyillar ushbu jarayonni amalda qo'llashda asosiy rol o'ynaydi. Yangi ta'lim metodlarini ishlab chiqish, ta'lim muhitini ijodiy tashkil etish, individual yondashuvlar, raqamli texnologiyalardan foydalanish va hamkorlikdagi loyihalar pedagogik ijodkorlikni samarali qiladi. O'zbekistonda maxsus ta'lim tizimining rivojlanishi, ayniqsa inklyuziv ta'lim va zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi, pedagogik ijodkorlikning ahamiyatini yanada oshiradi. Ushbu bo'limda keltirilgan tahlillar va adabiyotlar pedagogik ijodkorlikning mohiyati va o'rnini chuqur tushunishga yordam beradi va o'quv qo'llanmaning keyingi bo'limlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

7.2. Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llash

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llash oligofrenopedagogik faoliyatda ijodiy va innovatsion kompetentlikning muhim yo'nalishi sifatida o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy muhitga moslashuvini ta'minlash, ularning shaxsiy va axloqiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda o'zbek xalqining qadimiy an'analari va qadriyatlarini ularga singdirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, intellektual nuqsonli bolalar bilan ishlashda milliy qadriyatlarni qo'llash ularning o'z milliy o'zligini anglashi, ijtimoiy integratsiyasi va psixologik barqarorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu bo'limda ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llashning mohiyati, tamoyillari, usullari va ahamiyati o'zbek va xorijiy adabiyotlar asosida tahlil qilinadi. Matn Izbullayeva G. (2022, 2023), Aytmetova S.T. va boshqalar (2000), Mutalipova M.J. va Xodjayev B.X. (2014), Qodirova F.U. va Pulatova D.A. (2023), shuningdek, Vygotskiy va Luriya kabi olimlarning ishlariga asoslanadi. Bo'limning maqsadi – milliy qadriyatlarni ta'lim jarayonida qo'llashning intellektual nuqsonli bolalar bilan ishlashdagi o'rnini chuqur tahlil qilish va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini aniqlashdir.

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llashning mohiyati

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llash o'zbek xalqining tarixiy, madaniy, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish

orqali o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashni anglatadi. Bu jarayon o'quvchilarga milliy o'zlik, vatanparvarlik, mehr-oqibat, hurmat va boshqa axloqiy qadriyatlarni singdirishga yordam beradi. Izbullayeva G. (2022) ta'kidlaganidek, "milliy qadriyatlarni ta'lim jarayonida qo'llash o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy muhitga moslashuvini ta'minlaydi va ularning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga hissa qo'shadi"^[1]. Ushbu jarayon quyidagi maqsadlarni ko'zlaydi:

- O'quvchilarda milliy o'zlik va vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish.
- Intellektual nuqsonli bolalarni ijtimoiy muhitga integratsiya qilish.
- O'zbek xalqining madaniy merosi va an'alarini o'quvchilarga o'rgatish orqali ularning dunyoqarashini kengaytirish.
- Ta'lim jarayonida ijobiy axloqiy muhitni yaratish^[2].

Aytmetova S.T. va boshqalar (2000) ta'kidlaganidek, intellektual nuqsonli bolalar bilan ishlashda milliy qadriyatlarni qo'llash ularning psixologik barqarorligini mustahkamlash va ijtimoiy moslashuvini oshirishda muhim ahamiyatga ega^[3]. Milliy qadriyatlar o'quvchilarga o'z millatiga xos bo'lgan axloqiy me'yorlar va an'analarni o'rganish orqali ijtimoiy o'zaro munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llashning asosiy tamoyillari

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llash bir nechta asosiy tamoyillarga asoslanadi. Mutalipova M.J. va Xodjayev B.X. (2014) quyidagi tamoyillarni ajratib ko'rsatadi:

1. **Individuallik:** O'quvchilarning o'ziga xos ehtiyojlari va rivojlanish darajasiga mos ravishda milliy qadriyatlarni qo'llash.
2. **Madaniy moslashuvchanlik:** Milliy qadriyatlarni zamonaviy ta'lim talablari va o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirish.
3. **Tizimlilik:** Milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga muntazam va doimiy ravishda integratsiya qilish.
4. **Axloqiy yo'naltirilganlik:** Ta'lim jarayonida axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilish orqali o'quvchilarning ma'naviy rivojlanishini ta'minlash.
5. **Hamkorlik:** O'quvchilar, ota-onalar va jamiyat vakillari bilan hamkorlik qilish orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilish^[4].

Vygotskiyning ijtimoiy rivojlanish nazariyasi milliy qadriyatlarni qo'llash bilan uzviy bog'liq bo'lib, o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy muhitda o'sishi va rivojlanishida madaniy qadriyatlarning muhim rolini ta'kidlaydi^[5].

Milliy qadriyatlarni qo'llash usullari

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llash intellektual nuqsonli bolalar bilan ishlashda turli usullar orqali amalda qo'llaniladi. Qodirova F.U. va Pulatova D.A. (2023) quyidagi asosiy usullarni ajratib ko'rsatadi:

1. **Milliy an'analarni o'rgatish:** O'zbek xalqining an'analari, urf-odatlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish.
2. **Axloqiy tarbiya darslari:** O'quvchilarga mehr-oqibat, hurmat va vatanparvarlik kabi qadriyatlarni o'rgatish.
3. **Milliy adabiyot va san'atdan foydalanish:** O'zbek xalq ertaklari, dostonlari va san'at asarlarini ta'limda qo'llash.
4. **Interaktiv va ijodiy loyihalar:** O'quvchilar bilan milliy qadriyatlarga asoslangan loyihalarni amalga oshirish.
5. **Raqamli resurslardan foydalanish:** Milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi raqamli materiallar va ilovalarni ta'lim jarayonida qo'llash^[6].

1. Milliy an'analarni o'rgatish

Milliy an'analarni o'rgatish ta'lim jarayonida muhim usullardan biridir. Jurayev B.T. (2020) ta'kidlaganidek, o'zbek xalqining an'analari va urf-odatlarini o'quvchilarda milliy o'zlik tuyg'usini shakllantirishga yordam beradi^[7]. Bu usul quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **Milliy bayramlar:** Navro'z, Mustaqillik kuni va boshqa bayramlarni ta'lim jarayoniga kiritish.
- **Urf-odatlar:** O'zbek xalqining mehmondo'stlik, katta-kichikka hurmat kabi an'analarini o'rgatish.
- **Mahalliy madaniyat:** Mahalliy an'analar va qadimiy urf-odatlarini ta'lim jarayonida targ'ib qilish^[8].

2. Axloqiy tarbiya darslari

Axloqiy tarbiya darslari milliy qadriyatlarni o'quvchilarga singdirishning samarali usuli hisoblanadi. Aytmetova S.T. va boshqalar (2000) ta'kidlaganidek, axloqiy tarbiya o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini oshirishda muhim ahamiyatga ega^[9]. Bu usul quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **Axloqiy qadriyatlar:** Mehr-oqibat, adolat, hurmat va mas'uliyat kabi qadriyatlarni o'rgatish.
- **Rolli o'yinlar:** O'quvchilarning axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.
- **Muloqotlar:** O'quvchilar bilan axloqiy mavzularda suhbatlar o'tkazish^[10].

3. Milliy adabiyot va san'atdan foydalanish

Milliy adabiyot va san'atdan foydalanish ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni targ'ib qilishning ijodiy usullaridan biridir. Izbullayeva G. (2023) ta'kidlaganidek, o'zbek xalq ertaklari, dostonlari va san'at asarlari o'quvchilarning dunyoqarashini

kengaytiradi va ularda milliy o'zlik tuyg'usini shakllantiradi^[11]. Bu usul quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **O'zbek xalq ertaklari:** Alpomish, Gorog'li kabi dostonlarni o'quv jarayonida ishlatish.
- **San'at asarlari:** Milliy musiqalar, raqslar va rassomlik asarlarini ta'limda qo'llash.
- **Adabiy muhokamalar:** O'quvchilar bilan adabiy asarlar asosida muhokamalar o'tkazish^[12].

4. Interaktiv va ijodiy loyihalar

Interaktiv va ijodiy loyihalar milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda samarali usul hisoblanadi. Qodirova F.U. va Pulatova D.A. (2023) ta'kidlaganidek, loyihalar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi va ularda ijodiy fikrlashni rivojlantiradi^[13]. Bu usul quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **Guruh loyihalari:** O'quvchilar bilan milliy qadriyatlarga asoslangan loyihalarni amalga oshirish.
- **Ota-onalarni jalb qilish:** Ota-onalarni loyihalarga jalb qilib, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish.
- **Mahalliy tadbirlar:** Mahalla va maktab miqyosida milliy an'analarga asoslangan tadbirlarni tashkil etish^[14].

5. Raqamli resurslardan foydalanish

Raqamli resurslar milliy qadriyatlarni targ'ib qilishda zamonaviy yondashuv sifatida keng qo'llanilmoqda. Jurayev B.T. (2020) ta'kidlaganidek, raqamli platformalar va ilovalar milliy qadriyatlarni o'quvchilarga qiziqarli va tushunarli tarzda yetkazishga yordam beradi^[15]. Bu usul quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **Onlayn materiallar:** Milliy qadriyatlarga oid videolar, animatsiyalar va interaktiv darsliklardan foydalanish.
- **Raqamli o'yinlar:** Milliy an'analar va qadriyatlarga asoslangan o'yinlar orqali o'quvchilarning qiziqishini oshirish.
- **Virtual ekskursiyalar:** Milliy madaniyat ob'ektlariga virtual sayohatlarni tashkil etish^[16].

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llashning ahamiyati

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llash intellektual nuqsonli bolalarni o'qitishda muhim rol o'ynaydi. Qodirova F.U. va Pulatova D.A. (2023) ta'kidlaganidek, milliy qadriyatlar o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini oshiradi va ularning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga hissa qo'shadi^[17]. Ushbu jarayonning ahamiyati quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

1. **Milliy o‘zlikni shakllantirish:** O‘quvchilarda o‘zbek xalqining madaniy va ma’naviy qadriyatlari haqida tushuncha shakllantirish.
2. **Ijtimoiy integratsiya:** Milliy qadriyatlarni o‘rganish orqali o‘quvchilarning jamiyatga moslashuvini oshirish.
3. **Psixologik barqarorlik:** Milliy qadriyatlar o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi.
4. **Ta’lim sifatini oshirish:** Milliy qadriyatlarga asoslangan ta’lim jarayoni o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va ta’lim muhitini boyitadi^[18].

UNICEF O‘zbekistonning 2023-yilgi hisobotida ta’kidlanishicha, O‘zbekistonda inklyuziv ta’limning rivojlanishi milliy qadriyatlarni ta’lim jarayoniga integratsiya qilishning ahamiyatini yanada oshiradi, chunki bu yondashuv o‘quvchilarni umumiy ta’lim muhitiga moslashtirishda muhim rol o‘ynaydi^[19].

Ta’lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo‘llashdagi muammolar va yechimlar

Ta’lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo‘llashda bir qator muammolar mavjud:

1. **Resurslarning cheklanganligi:** Milliy qadriyatlarni targ‘ib qiluvchi o‘quv materiallari va vositalarga kirish imkoniyatining cheklanganligi.
2. **Malaka yetishmasligi:** Pedagoglarning milliy qadriyatlarni ta’lim jarayoniga samarali integratsiya qilish bo‘yicha tajriba yetishmasligi.
3. **Zamonaviy va an’anaviy yondashuvlar o‘rtasidagi nomuvofiqlik:** Milliy qadriyatlarni zamonaviy ta’lim talablariga moslashtirishda qiyinchiliklar.
4. **O‘quvchilarning qiziqish darajasi:** Intellektual nuqsonli bolalarning milliy qadriyatlarga qiziqishini oshirishda qiyinchiliklar^[20].

Ushbu muammolarni hal qilish uchun quyidagi yechimlar taklif etiladi:

1. **Resurslarni ko‘paytirish:** Milliy qadriyatlarga oid o‘quv materiallari va raqamli resurslarni ishlab chiqish va tarqatish.
2. **Malaka oshirish dasturlari:** Pedagoglar uchun milliy qadriyatlarni ta’limda qo‘llash bo‘yicha treninglar tashkil etish.
3. **Integratsiyalashgan yondashuv:** Milliy qadriyatlarni zamonaviy ta’lim metodlari bilan uyg‘unlashtirish.
4. **O‘quvchilarni jalb qilish:** Interaktiv va ijodiy usullar orqali o‘quvchilarning milliy qadriyatlarga qiziqishini oshirish^[21].

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 638-son qarori (2021) maxsus ta’lim tizimida zamonaviy yondashuvlarni joriy etishni qo‘llab-quvvatlaydi, bu esa milliy qadriyatlarni ta’lim jarayoniga integratsiya qilishni rivojlantirishda muhim qadamdir^[22].

Ta’lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo‘llashda zamonaviy yondashuvlar

Zamonaviy ta'lim tizimida milliy qadriyatlarni qo'llashda innovatsion yondashuvlar tobora keng qo'llanilmoqda. White R. (2021) ta'kidlaganidek, raqamli texnologiyalar va interaktiv metodlar milliy qadriyatlarni ta'lim jarayonida samarali targ'ib qilishda muhim vosita sifatida qaralmoqda^[23]. Zamonaviy yondashuvlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Raqamli ta'lim platformalari:** Milliy qadriyatlarga oid onlayn kurslar, vebinarlar va interaktiv materiallar orqali o'quvchilarni jalb qilish.
- **Virtual reallik (VR):** Milliy madaniyat ob'ektlarini simulyatsiya qilish orqali o'quvchilarga ta'lim berish.
- **Sun'iy intellekt (AI):** O'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan milliy qadriyatlarga asoslangan ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish.
- **Xalqaro tajriba almashinuv:** Milliy qadriyatlarni boshqa mamlakatlarning ta'lim tizimlariga moslashtirish tajribasini o'rganish^[24].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yildagi PQ-4860-son qarori maxsus ta'lim sohasida zamonaviy yondashuvlarni joriy etishni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning samarasini oshiradi^[25].

Xulosa

Ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni qo'llash intellektual nuqsonli bolalarni o'qitishda muhim ijodiy va innovatsion kompetentsiya sifatida o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy muhitga moslashuvini ta'minlaydi. Individuallik, madaniy moslashuvchanlik, tizimlilik, axloqiy yo'naltirilganlik va hamkorlik kabi tamoyillar ushbu jarayonni amalda qo'llashda asosiy rol o'ynaydi. Milliy an'analarni o'rgatish, axloqiy tarbiya darslari, milliy adabiyot va san'atdan foydalanish, interaktiv loyihalar va raqamli resurslardan foydalanish milliy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilishni ta'minlaydi. O'zbekistonda maxsus ta'lim tizimining rivojlanishi, ayniqsa inklyuziv ta'lim va zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi, milliy qadriyatlarni qo'llashning ahamiyatini yanada oshiradi. Ushbu bo'limda keltirilgan tahlillar va adabiyotlar milliy qadriyatlarni ta'lim jarayonida qo'llashning mohiyati va o'rnini chuqur tushunishga yordam beradi va o'quv qo'llanmaning keyingi bo'limlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

7.3. Interaktiv va innovatsion metodlardan foydalanish

Interaktiv va innovatsion metodlardan foydalanish oligofrenopedagogik faoliyatda ijodiy va innovatsion kompetentlikning muhim yo'nalishi sifatida intellektual nuqsonli bolalarni o'qitishda samarali ta'lim strategiyalarini joriy etish, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash va ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularning kognitiv va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish hamda zamonaviy